

Анотація

Волошин Ю. А. Парадигма взаимодействия международного и национального права в условиях межгосударственной интеграции: новые подходы и требования. — Стаття.

Статья посвящена взаимодействию международного и внутригосударственного права, что на сегодня является одной из наиболее актуальных проблем современной науки конституционного права.

Ключевые слова: взаимодействие международного и внутригосударственного права, конституционное право.

Summary

Voloshin Y. O. Paradigm of interaction of the international and national law in the conditions of interstate integration: new approaches and challenges. — Article.

Article is devoted to interaction international and the internal law that for today is one of the most actual problems of a modern science of a constitutional law.

Keywords: interaction international and the internal law, a constitutional law.

УДК 341.176(4):342.4(477)

Т. О. Свида

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ ОЧИМА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОМІСІЇ «ЗА ДЕМОКРАТІЮ ЧЕРЕЗ ПРАВО» (ВЕНЕЦІАНСЬКОЇ КОМІСІЇ)

Одною з характерних рис міжнародного та конституційного права є поглиблення їх взаємозв'язку й взаємодії. Спостерігається тенденція до все більш ґрунтовної їх єдності на базі загальних принципів, що пояснюється необхідністю вирішувати глобальні проблеми, від чого залежить виживання людства, неможливе без об'єднання зусиль держав. У сучасних умовах «винятково важливим є затвердження в міжнародному праві принципу демократії, згідно з яким лише держава, що відповідає загальноприйнятим стандартам демократії, може бути повноправним членом міжнародного співтовариства» [1, 10]. Як бачимо, найважливішим загальним принципом як міжнародного, так і конституційного права стає принцип демократії.

При цьому особливо слід підкреслити, що призначення міжнародних органів — впливати на державу в потрібному напрямку, а не підмінити її, тому що держава суверенна у виборі внутрішньої системи. Одним із найбільш цікавих міжнародних органів стала Європейська комісія «За демократію через право» (Венеціанська комісія — далі ВК).

Як вітчизняна, так і зарубіжна наука міжнародного і конституційного права приділяє увагу правовій природі, змісту, юридичній силі конституцій та значенню їх в розвитку дійсної демократії. Свої дослідження присвятили даній проблематиці І. І. Лукашук, В. А. Каргашкін, С. Т. Усенко, А. Н. Талалаєв, А. Є. Козлов, С. В. Черниченко, М. В. Буроменський, В. Ф. Погорілко та інші.

Метою даної статті є дослідження діяльності органу Ради Європи — ВК, яка протягом останніх років стала відомою у світі інституцією, покликаною сприяти розвитку демократії. Діяльність цієї інституції Ради Європи значною мірою впливає на розвиток національного права та динаміку міжнародного співробітництва, будучи за своєю формою *soft law*. Особливу увагу привертає її багаторічна діяльність, пов'язана з аналізом конституційного процесу в Україні. Ці питання до цього часу не були предметом спеціального наукового дослідження, хоч і становлять безсумнівний теоретичний інтерес та мають практичне значення.

ВК надавала допомогу багатьом державам у створенні конституцій, які би відповідали міжнародним стандартам демократії. При цьому особливо підкреслювалась важливість аналізу проектів основних законів, певні положення яких достатньо легко уточнити, сформулювати з врахуванням досягнень загального конституційного права і міжнародних стандартів. Це зробити набагато важче, коли конституція прийнята і внесення змін до неї вимагає додержання складної процедури, передбаченої в усіх жорстких конституціях.

Аналіз співпраці України і ВК дає право стверджувати, що цю роботу можна умовно розділити на два етапи: 1) до вступу України до цієї міжнародної організації; 2) співпраця, під час якої Україна розглядається вже як повноправний її член (після прийняття Закону «Про приєднання України до Часткової угоди про Європейську комісію «За демократію через право» від 22 листопада 1996 р.) [2].

У 1995 р. на запит ПАРЄ Комісія схвалила висновок щодо конституційної ситуації в Україні після укладення Конституційного договору між Президентом України і Верховною Радою України, в якому визнала договір цивілізованим правовим вирішенням проблеми протистояння між законодавчою та виконавчою владами, що мало місце в той час [3; 4].

У 1996 р. комісією були підготовлені висновки стосовно окремих розділів проекту нової Конституції України [5], присвячених, зокрема, захисту прав людини та розвитку місцевого самоврядування. Проект Конституції України отримав в цілому позитивний відгук, однак у той же час ВК вважала за необхідне звернути увагу українських законодавців на досить великий перелік соціально-економічних прав і неможливість їх реального захисту. У березні 1997 р. на запит ПАРЄ комісія схвалила в цілому позитивний висновок про нову Конституцію України [6]. Він став своєрідним продовженням попереднього правового висновку ВК по проекту Конституції України. ВК підкреслила: в остаточній редакції Конституції значну кількість її зауважень було прийнято до відома, особливо позитивно оцінила розділ про загальні засади, що містить основоположні положення про правову державу, розділ про судову систему, який гарантує незалежність судової влади. ВК високо оцінила створення постійного Конституційного Суду, який повністю відповідає сучасним демократичним стандартам і практиці, що полягає в захисті нового конституційного порядку через спеціалізований, постійний і незалежний судовий орган. Перелік прав людини в Основному Законі достатньо повний. Включення випадків

обмеження прав постатейно, а не в узагальненому вигляді в одній статті також є позитивним моментом. Разом з тим різниця між правами, що реалізуються безпосередньо, й соціальними правами не дозволяє прослідкувати їх конкретне втілення через правові механізми. Комісія висловила жаль з приводу відсутності в тексті конкретних положень про скасування смертної кари. Водночас із задоволенням відзначила, що Конституція не містить посилань на «пряму демократію», але зберігає право народної ініціативи. Положення про статус АРК більш чіткі порівняно з попереднім текстом, однак все ще важко визначити, якою компетенцією володіє Крим. До речі, дискусії з цього питання тривають і сьогодні.

Нарешті відзначалося, що хоча Конституція і надає широкі повноваження виконавчій гілці влади на чолі з президентом, остання достатньо збалансована, а це повинно виключити тоталітарні тенденції в розвитку цієї влади. Основний Закон закріплює основні принципи правової держави. Створення демократичних територіальних утворень, широкі повноваження Конституційного Суду мають сприяти зміцненню демократії в Україні. Комісія також відзначила, проте, що «ряд положень Конституції залишаються незадовільними з юридичної точки зору. Ці недоліки мають політичні причини і можуть бути пояснені тим, що це було необхідно для досягнення політичного компромісу з тим, щоб була ухвалена Конституція».

Як свідчать наступні події в Україні, робота по вдосконаленню Конституції продовжилася. До ВРУ були внесені проекти законів про внесення змін до Конституції України. До аналізу цих законопроектів залучили і ВК, яка висловила зауваження до трьох законопроектів про конституційну реформу в Україні [7], в цілому вітаючи наміри конституційної реформи. Однак, на думку ВК, запропоновані варіанти рішень не досягають мети, а ряд змін до Конституції є кроком назад. Як вважає комісія, в проекті Матвієнка — Мусіяки положення про призначення членів уряду може призвести до конфлікту між органами державної влади, а положення про статус народних депутатів, про вибори суддів та про розширення повноважень прокуратури «є проблематичними з точки зору європейських демократій». Щодо двох інших проектів, які передбачають вибори президента парламентом, ВК вважає незрозумілим, чому в такому випадку главі держави надається більше повноважень, ніж у проекті, який зберігає прямі президентські вибори. Крім того, самовільне прийняття ВРУ рішення про продовження власних повноважень буде суперечити європейським стандартам демократії.

Зважаючи на значний обсяг зауважень ВК щодо конституційного законодавства України та міжнародний договірно-правовий зв'язок України з комісією, виникає складне питання про можливість застосування рекомендацій комісії державними органами України, зокрема Конституційним Судом України. Позиція колишнього Голови КСУ (2004 р.) Миколи Селівона про те, чи враховує КСУ рекомендації ВК під час вивчення проектів законів про внесення змін до Конституції України, виявилася досить суперечливою: «...наш суд, як і органи конституційної юрисдикції всіх інших держав світу, приймає рішен-

ня лише правового характеру і керується при цьому виключно вимогами Конституції. Це — істина для кожного юриста».

Разом з тим, як відомо, КСУ застосовував у власній практиці не лише Конституцію України, а й міжнародні договори України, у тому числі Європейську конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод. Більш того, КСУ посилався на практику Європейського суду з прав людини як на джерело офіційного тлумачення ЄКПЛ. Таким чином, Голова КСУ не пояснив причин, з яких рекомендації ВК не використовуються очолюваним ним судом як правове джерело.

Тим не менш Конституційний Суд не зміг уникнути використання філософії рекомендацій Венеціанської комісії. Як зазначив сам М. Селівон, «при прийнятті рішень ми нерідко звертаємося до висновків Венеціанської комісії, і я можу сказати, що в багатьох випадках наші позиції співпадали... Аналіз висновку Венеціанської комісії по законопроектах (про внесення змін до Конституції України. — Т. С.) свідчить, що з принципових питань його положення збігаються із зауваженнями, висловленими Конституційним Судом України». Зокрема, за словами М. Селівона, у висновках Конституційного Суду України від 30 жовтня 2003 р. [8], від 5 листопада 2003 р. [9] та від 10 грудня 2003 р. [10] вказується, що обрання ВРУ суддів судів загальної юрисдикції строком на десять років, а не безстроково, як це передбачено чинною Конституцією України, може призвести до зниження рівня гарантій незалежності суддів, установлених Основним Законом України. Аналогічної позиції додержується ВК, у висновку якої вказано, що обрання суддів на десять років з правом повторного обрання може розглядатися як загроза незалежності й неупередженості суддів. Таким чином, не даючи прямого посилання на рекомендації ВК, Конституційний Суд України втілював, так би мовити, дух цих рекомендацій.

Аналіз практики КСУ у зв'язку з висновком щодо змін до Конституції України у 2003 р. також доводить, що в питанні регулювання діяльності прокуратури у вказаних законопроектах, зокрема, щодо надання їй права здійснювати нагляд за дотриманням прав і свобод людини і громадянина, такі повноваження прокуратури фактично означають здійснення нею нагляду за дотриманням законів всіма державними органами України, що не узгоджується з положенням Конституції України, в якому вказується: державна влада здійснюється за принципом поділу її на законодавчу, виконавчу і судову. Подібну точку зору підтримувала і Венеціанська комісія.

Слід також, звернути увагу на паралелі, що виникли при розгляді Судом законопроекту № 4180, в якому пропонується продовжити повноваження ВРУ. Зокрема, М. Селівон у своїх коментарях зазначав, що «з цього приводу Суд вказав, що таке продовження повноважень єдиного законодавчого органу України створює прецедент, який в подальшому може привести до втрати парламентом України ознак його як виборного представницького органу». Це цілком збігається з зауваженнями ВК, яка також висловлює серйозні сумніви, чи може прийняте самою Верховною Радою України рішення продовжити строк своїх

повноважень розглядатися як таке, що відповідає європейським стандартам демократії.

Можна вказати і на те, що повністю співпали правові підходи КСУ і ВК щодо надання Верховній Раді України права офіційного тлумачення законів України. За словами М. Селівона, «...відповідно до висновку Конституційного Суду України від 30 жовтня 2003 року законопроект № 3207-1 в цій частині був визнаний таким, що не відповідає вимогам статті 157 Конституції України, тому що запропоновані зміни передбачають обмеження права індивіда звертатися до Конституційного Суду України і тим самим права на судовий захист» [11].

Таким чином, існує чимало підтверджень того, що державні органи України вважають Європейську комісію «За демократію через право» авторитетною інституцією, вивчають її рекомендації й враховують їх при прийнятті рішень щодо змін до Конституції України.

Після внесення змін до Конституції України 2004 р. ВК у своєму висновку № 339 визначила, що внесення змін до Конституції відбулося «поспіхом... з метою вирішення політичної кризи», а самі зміни «не дозволяють повністю досягти мети конституційної реформи — встановлення збалансованої і функціональної системи правління» [12].

Дискусія щодо необхідності внесення змін до Конституції України або навіть розробки і прийняття нової Конституції України тривала і надалі. У березні 2008 р. Комісія з моніторингу ПАРЕ вирішила звернутися до Венеціанської комісії з проханням підготувати висновок по проекту Конституції України, розробленому робочою групою українських експертів [13]. Протягом кількох наступних років Комісія підготувала декілька висновків щодо проектів законів про внесення змін до Конституції України [14–16], основним змістом яких була підтримка прагнення України до формування демократичної, правової держави, де дотримуються принципів верховенства права, поділу влад на основі збалансованості повноважень органів державної влади та існування реального самоврядування, що, в свою чергу, створить необхідні умови для реалізації прав людини. У цих висновках комісія вітала покращення, що містилися в президентському проекті у порівнянні з Конституцією 2004 р., однак вважала, що це, здається, не досягає своєї головної мети — покласти край постійним інституційним конфліктам між головними органами держави. Це було обумовлено головним чином тим, що цей проект також підтримує напівпрезидентську систему з подвійною виконавчою владою, а сфери потенційних конфліктів між Президентом і Кабінетом Міністрів залишаються.

Подальші події в Україні навколо Основного Закону викликали гострі і неоднозначні оцінки, оскільки восени 2010 р. КСУ визнав неконституційною політреформу 2004 р. внаслідок порушення процедури її розгляду і прийняття. Суд зобов'язав органи державної влади привести нормативно-правові акти у відповідність з Конституцією України від 1996 р.

Секретар Венеціанської комісії Томас Маркерт в інтерв'ю Першому національному каналу зазначив: «Було дивно взнати, що Конституцію визнали недійсною після того, як вона була Основним Законом протягом шести років

(і якої дотримувався сам Конституційний Суд). Це незвичайно. Згідно з європейською практикою, масштаб подібного роду контролю КС звичайно достатньо обмежений». На його думку, нічого недемократичного в Конституції 2004 р. не було. Він уточнив, що ВК ніколи не розглядає рішення Конституційного Суду щодо його законності, оскільки Конституційний Суд — це вищий орган, який тлумачить Основний Закон країни, і Венеціанська комісія не може ставити під сумнів авторитет суду.

Цікаво, що на питання про те, чи відомі випадки, коли в інших країнах вносили зміни до конституції, а потім скасовували їх, Томас Маркерт відповів: «Так, немає нічого особливого в тому, що через кілька років парламент приймає рішення вдосконалити попередньо внесені зміни до Конституції. Однак украї незвичайним є повне повернення конституційної реформи через кілька років після її прийняття і особливо, коли це здійснює не парламент, який приймав цю реформу, а Конституційний Суд» .

Венеціанська комісія обговорила питання, які порушувалися українською опозицією, вивчила рішення КСУ та його наслідки і сформувала свою позицію у спеціальному висновку [18]. Зупинимось на кількох найбільш принципових, на нашу думку, положеннях цього документу.

По-перше, ВК вважає вельми незвичайним, що такі далекосяжні конституційні зміни, які зокрема передбачають зміну політичної системи країни — від парламентської системи до парламентсько-президентської — були оголошені неконституційними рішенням Конституційного Суду через 6 років. Оскільки конституційні суди зобов'язані діяти в рамках Конституції і не можуть стояти над нею, такі рішення порушують важливі питання щодо демократичної легітимності та верховенства права.

По-друге, на думку ВК, судова практика Конституційного Суду повинна бути послідовною і засновуватися на переконливих аргументах для того, щоб бути прийнятою народом. Зміни в судовій практиці мають бути обґрунтованими і аргументованими з тим, щоб не підірвати правову визначеність. Принцип правової визначеності як один з ключових елементів верховенства права також вимагає, щоб при оголошенні конституційних змін неконституційними час, що минув з моменту їх прийняття, брався до уваги. Більше того, коли рішення суду ґрунтується тільки на формальних або процедурних підставах, основний ефект від такого рішення також повинен бути взятий до уваги.

По-третє, ВК хотіла б нагадати про важливу роль конституційних судів в реалізації на практиці демократії, верховенства права та захисту прав людини. Державні конституційні суди є органами, які можуть шляхом тлумачення положень Конституції запобігти свавіллю влади, даючи найкраще з можливих тлумачень конституційної норми на даний момент часу.

По-четверте, у відповідності з рішенням КСУ від 30 вересня, державні органи повинні «терміново» привести нормативно-правові акти у відповідність з Конституцією 1996 р. Знову ж таки відсутність перехідних положень або конкретних часових термінів спровокували правову невизначеність і стали предметом протистоянь між більшістю і опозицією.

По-п'яте, основною проблемою в Україні протягом більше як десятиліття були недієздатні інституції, нестача стримувань і противаг, особливо щодо повноважень президента, постійні зіткнення між державними органами та інтенсивні суперечки щодо Конституції. Враховуючи нинішні політичні реалії, посилення повноважень президента може стати перешкодою для створення справді демократичних структур і в кінцевому підсумку призвести до надмірно авторитарної системи.

Справжня конституційна реформа має вирішальне значення для забезпечення того, щоб законодавчі пакети реформ, які в даний час розробляються, в повній мірі відповідали європейськими стандартам і цінностям. Це стосується, перш за все, реформи судової системи місцевого самоврядування, прокуратури.

Таким чином, наведені приклади дозволяють зробити обґрунтований висновок про те, що Європейська комісія «За демократію через право» зробила і робить серйозний внесок в розвиток і утвердження демократичних принципів в Україні, в тому числі у вдосконалення Основного Закону нашої держави.

Як справедливо зауважила М.Ставнічук, рекомендаційні за своєю природою рішення Венеціанської комісії країни вважають за необхідне й доцільне використовувати під час прийняття своїх основних законів, інших конституційних нормативно-правових актів. Якщо країна не бере до уваги рекомендації Венеціанської комісії, це досить негативно сприймає світ, у царині конституційного права це — моветон [19].

Література

1. Міжнародне право : навч. посіб. / за ред. М. В. Буромського. — К. : Юрінком Інтер, 2005. — 336 с.
2. Про приєднання України до Часткової Угоди про Європейську комісію «За демократію через право» : Закон України від 22 листоп. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1997. — № 5. — Ст. 31.
3. Draft opinion on the present constitutional situation in Ukraine following the adoption of the Constitutional Agreement between the Supreme Rada of Ukraine and the president of Ukraine [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [www.venice.coe.int/docs/1995/CDL\(1995\)040prov-e.html](http://www.venice.coe.int/docs/1995/CDL(1995)040prov-e.html).
4. Opinion on the present constitutional situation in Ukraine following the adoption on the constitutional agreement between the Supreme Rada of Ukraine and the President of Ukraine [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [www.venice.coe.int/docs/1995/CDL-INF\(1995\)002](http://www.venice.coe.int/docs/1995/CDL-INF(1995)002).
5. Opinion on the draft Constitution of Ukraine. Opinion adopted at the 27th Meeting of the Venice Commission, on 17–18 May 1996 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [www.venice.coe.int/docs/1996/CDL-INF\(96\)6](http://www.venice.coe.int/docs/1996/CDL-INF(96)6).
6. Opinion on the Constitution of Ukraine. Opinion adopted by the Commission at its 30th Plenary Meeting in Venice, on 7–8 March 1997 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [www.venice.coe.int/docs/1997/CDL-INF\(97\)2](http://www.venice.coe.int/docs/1997/CDL-INF(97)2).
7. Opinion on three Draft Laws proposing Amendments to the Constitution of Ukraine adopted by the Venice Commission at its 57th Plenary Session (Venice, 12–13 December 2003) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [www.venice.coe.int/docs/2003/CDL-AD\(2003\)019](http://www.venice.coe.int/docs/2003/CDL-AD(2003)019).
8. Висновок Конституційного Суду України у справі про надання висновку щодо відповідності проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України», направленою Головою Верховної Ради України, вимогам статей 157 і 158 Конституції України (справа про внесення змін до статей 29, 59, 78 та інших Конституції України) // Офіційний вісник України. — 2003. — № 48. — Ст. 2535.
9. Висновок Конституційного Суду України у справі про надання висновку щодо відповідності

- проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України», направлено Головою Верховної Ради України, вимогам статей 157 і 158 Конституції України (справа про внесення змін до статей 76, 78, 81 та інших Конституції України) // Офіційний Вісник України. — 2003. — № 46. — Ст. 2390.
10. Висновок Конституційного Суду України у справі про надання висновку щодо відповідності проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України», направлено Головою Верховної Ради України, вимогам статей 157 і 158 Конституції України (справа про внесення змін до статей 76, 78, 80, 81, 82 та інших Конституції України) // Офіційний Вісник України. — 2003. — № 51. — Ст. 2706.
 11. Глава Конституционного Суда нашел неточность в тексте резолюции ПАСЕ [Електронний ресурс]. — Режим доступа : www.correspondent.net/data/events.ukraine.html.
 12. Draft Opinion on the Amendments to the Constitution of Ukraine as adopted on 8 December 2004 (K. Tuori, S. Bartole) [Електронний ресурс]. — Режим доступа : [www.venice.coe.int/docs/2005/CDL\(2005\)046](http://www.venice.coe.int/docs/2005/CDL(2005)046)
 13. Комиссия ПАСЕ просит Венецианскую комиссию изучить проект новой Конституции Украины [Електронний ресурс]. — Режим доступа : www.coe.int/N/R/Press/%5Bnews%5D/%5B20080318_PA_asks_ex...
 14. Opinion on the Draft Constitution of Ukraine (prepared by a working group headed by Mr. V. M. Shapoval) adopted by the Venice Commission at its 75th Plenary Session (Venice, 13–14 June 2008) [Електронний ресурс]. — Режим доступа : [www.venice.coe.int/docs/2008/CDL-AD\(2008\)015](http://www.venice.coe.int/docs/2008/CDL-AD(2008)015).
 15. Opinion on the Draft Law amending the Law on election of People's Deputies of Ukraine presented by People's Deputies Lavrynovych and Portnov adopted by the Venice Commission at its 78th Plenary Session (Venice, 13–14 March 2009) [Електронний ресурс]. — Режим доступа : [www.venice.coe.int/docs/2009/CDL-AD\(2009\)019](http://www.venice.coe.int/docs/2009/CDL-AD(2009)019).
 16. Opinion on the Draft Law amending the Constitution of Ukraine presented by People's Deputies Yanukovych, Lavrynovych, et al. adopted by the Venice Commission at its 78th Plenary Session (Venice, 13–14 March 2009) [Електронний ресурс]. — Режим доступа : [www.venice.coe.int/docs/2009/CDL-AD\(2009\)008](http://www.venice.coe.int/docs/2009/CDL-AD(2009)008).
 17. Венецианская комиссия рассмотрит решение об отмене в Украине политреформы 2004-го года: интервью с секретарем комиссии Томасом Маркертом [Електронний ресурс]. — Режим доступа : <http://1tv.com.ua/ru/news/2010/10/17/2004>.
 18. Opinion on the Constitutional Situation in Ukraine. Adopted by the Venice Commission at its 85th Plenary Session, Venice (17–18 December 2010) [Електронний ресурс]. — Режим доступа : www.venice.coe.int/docs/2010/CDL-AD%282010%29044-e.asp.
 19. Венеціанська комісія — Україна: жодної романтики: інтерв'ю з М. Ставнійчук [Електронний ресурс]. — Режим доступа : www.viche.info/journal/2318/.

Анотація

Свида Т. О. Конституційний процес в Україні очима Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанської комісії). — Стаття.

Стаття присвячена аналізу діяльності Європейської комісії «За демократію через право», яка протягом багатьох років (1995–2011) допомагає в розробці та вдосконаленні Конституції України, підтримує прагнення України до формування демократичної, правової держави, де дотримуються принципів верховенства права, поділу влад на основі збалансованості повноважень органів державної влади та існування реального самоврядування, що, у свою чергу, створює необхідні умови для реалізації прав людини.

Ключові слова: демократична держава, Конституція України, конституційний процес, Європейська комісія «За демократію через право».

Аннотация

Свида Т. А. Конституционный процесс в Украине глазами Европейской комиссии «За демократию через право» (Венецианской комиссии). — Статья.

Статья посвящена анализу деятельности Европейской комиссии «За демократию через право», которая на протяжении многих лет (1995–2011) помогает в разработке и совершенствовании Конституции Украины, поддерживает стремление Украины сформировать демократическое,

правовое государство, где придерживаются принципов верховенства права, разделения властей на основе сбалансированных полномочий органов государственной власти и существования реального самоуправления, что, в свою очередь, создает необходимые условия для реализации прав человека.

Ключевые слова: демократическое государство, Конституция Украины, конституционный процесс, Европейская комиссия «За демократию через право».

Summary

Svida T. The constitutional process in Ukraine by eyes of the European Commission “For democracy through law” (the Venice Commission). — Article.

Article is devoted the analysis of activity of the European Commission “For democracy through law” which throughout many years (1995–2011) helps with working out and improvement of the Constitution of Ukraine, supports aspiration of Ukraine to generate democratic, a lawful state where adhere to principles of leadership of the right, divisions of the authorities on the basis of the balanced powers of public authorities and existence of real self-management that, in turn, creates necessary conditions for realization of human rights.

Keywords: the democratic state, the Constitution of Ukraine, the constitutional process, the European Commission “For democracy through law”.

УДК 342:316.48

А. А. Езеров

ГАРАНТИИ И СРЕДСТВА ОБЕСПЕЧЕНИЯ КОНСТИТУЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Конституционная безопасность как правовая категория, отражающая состояние защищенности конституционного строя, и система мер по его защите является относительно новым для теории конституционного права понятием. Представляя собой способность субъектов конституционно-правовых отношений противостоять деструктивным проявлениям конституционных конфликтов, она включает в свое содержание следующие негативные факторы воздействия на базовые конституционные ценности: коллизии, пробелы и иные дефекты в законодательстве; несоответствия между естественным правом и позитивными нормами; правовой нигилизм субъектов конституционно-правовых отношений, низкий уровень их правовой культуры; злоупотребления правом. Эти факторы риска могут проявляться в различных угрожающих конституционному строю действиях: нарушение конституционного статуса Украинского государства, целостности и неприкосновенности его территории; нарушение верховенства Конституции как Основного Закона; противостояние властей и проч.

Еще в 1998 году Президент Украины в своем ежегодном Послании выделил в качестве сферы особого внимания общества и государства «качественно новую сторону национальной безопасности — конституционную» при констатации, что Основной Закон нуждается в защите и осуществлять ее необходимо «сугубо юридическими средствами» при обязательном условии — повышении